

Något om Albacken

Av Carl Johan Hjalme

Fakta och minnen från mitt sommarhem

Jag tillbringade mina somrar på Albacken i Sunnanäng varje år från födseln 1933 tills jag träffade Anita och började ett annat liv.

Att familjen överhuvudtaget började bo i Leksandstrakten sommartid berodde på min äldsta syster Britta. Under sina unga år hade hon problem med luftrören och blev ordinerad av vår provincialläkare att vistas i inlandet under

somrarna. Pappa Werner tog då kontakt med sin kurskamrat från seminariet, Valfrid Rönnblad i Smedjebacken, som var gift med en Hjortnäs flicka. Han ordnade så att familjen fick hyra in sig hos Holmats på Lärfarsgattu i Hjortnäs några år. Under den tiden växte lusten fram att skaffa eget där och familjen förvärvade den nuvarande nedre tomten av syskonen Sjögren 1927 för 600 kr. Förmodligen byggde de huset året därpå.

Resan från Hållnäs i norduppland där vi bodde resten av året gick med tåg och buss så länge jag minns bakåt i tiden, men det förekom nog att familjen kostade på sig taxi någon gång före kriget. Efter 1945 års fred blev taxi vanligare tills någon i familjen fick tillgång till egen bil.

När vi inte åkte taxi, t.ex. under krigsåren 1940-1945, började det med buss från Hållnäs till Gävle där mormor och morfar bodde. Där bytte vi till tåg som tog oss till Falun och Rättvik.

Omlastningarna var jobbiga för vi hade bl.a med oss två stora koffertar med sängkläder, handdukar, klädomyten och annat som skulle räcka hela sommaren utan tvätt. På den tiden fanns det järnväg mellan Falun och Rättvik som var den normala vägen för att komma till Hjortnäs från Gävle. I Västgärde strax före Rättvik kunde vi bli mötta av häst och vagn från Hjortnäs som gav oss skjuts sista biten. Senare blev det buss från Rättvik till Sunnanäng.

Väl framme på Albacken började arbetet med att återställa huset i beboeligt skick. Sedan gammalt brukade man krita fönstren (alltså stryka på slammad krita) på hösten vid avfärd, kanske för att inte solen skulle bleka ur målarfärg och textilier inomhus (eller kanske för att förhindra insyn?). Nu skulle huset städas och fönstren alltså putsas, det

var inget roligt jobb. Vanan att krita upphörde på 1940-talet och därmed också det tidiga fönsterputsandet. Det gick nästan lika bra med rullgardiner.

Tillbomningen av huset på hösten innebar också att stora sjok av pärlspont monterades på den öppna verandans alla sidor som skydd mot vintervädret. De skulle nu lyftas av igen och ställas bakom vedboden till nästa höst.

Eftersom huset var ganska råkallt vid ankomsten i juni var det viktigt att börja kunna elda i köksspis och (av morfar kakelugns-makaren Carl A. Sörling uppsatta) kakelugnar. Det betydde att pappa Werner skulle klättra upp på taket för att ta bort locket över skorstenen som han satte dit före avresan på hösten. Han var ganska gymnastisk och hade tydligen inga

problem med höjden men för åskådaren var det dramatiskt. Även den proceduren försvann under 40- eller 50-talet (bilden togs 1944, möjligen vår vän och ständiga följeslagare Lars Melander).

Ytterligare ett moment som skulle gås igenom var anslutningen av vattenledningen. Från början var det tänkt att brunnen skulle ligga nära huset mot gränsen till Hänningers. Där lyckades man inte få vatten, så i stället började man gräva i skogskanten österut. Brunnen ligger alltså strax utanför den övre tomtdelen (utan servitut). Kanske kände man inte till den exakta gränsdragningen mot skogen innan man 1942 hade fått köpa till den övre biten och då klarlagt gränsförhållandena. Jag minns när vattenledningsröret grävdes ner från brunnen till huset genom den övre delen av tomten någon gång på 30-talet. Innan vi hade egen brunn hämtades vatten i en brunn som

låg på andra sidan Erkersbacken nedanför Nises gård på sjösidan (ungefär i höjd med nuvarande brevlåderaden).

Anslutningspunkten för kökskranens ledning hamnade i backen strax nedanför raden med vinbuskar nära björkallén. Där skulle ett vred vridas för att vattnet skulle styras till köket. Om det var gott om vatten i brunnen så blev det självtryck, men annars fick man pumpa i köket. För att vatten skulle komma även vid lägre nivåer måste man ansluta ett förlängningsrör i

brunnen. För det krävdes en rörtång som jag varje år gick och lånade hos Andreas Dahlström som hade bondgård ett par hundra meter bort mot Leksand. Själva insättningen av röret i brunnen var kritisk eftersom arbetsställningen var närmast huvudstupa om man inte satte ned en stege i brunnen.

Med till Albacken följde under några år vårt hembiträde och ett år på 30-talet även en lekkamrat till mig.

Efterhand visade det sig att tomten blev litet för snäv för att man skulle ha tillräckligt avstånd mot skogen bakom huset. De som tidigare sålt den nedre tomten var 1942 villiga att sälja resterande bit av den nu skogbeklädda ängsmarken och den köptes av familjen för 300 kr och avstyckades. På den marken hade Televerket en automatväxel med avtal på 50 år längs diket i norr. När avtalstiden började närma sig slutet ansåg Televerket att de inte längre behövde växeln där. Pappa övertog därför byggnaden (av oss sedan gammalt kallad Fröken Tyst) och flyttade den till en plats närmare boningshuset, där den inreddes som gäststuga och vinterbonad övernattningsbostad.

Pappa Werner hade redan tidigare köpt och flyttat en timmerbyggnad (liderstugan) till tomten i norr. Den inreddes med en övervåning och isolerades. I den tillbringade föräldrarna en påsk när vi själva bodde i Leksand. Den nytilkomna Fröken Tyst kunde då tjänstgöra som kök i den mån något skulle värmas eller diskas. Något avlopp fanns förstås inte och vatten fick medtagas. Till den övre

tomtdelen flyttades 1984 ett härbre från Järvsö som Bergströms barn ärvt efter en faster.

Verandan med de genomgående stolparna till balkongen blev med tiden ett bekymmer pga röta. Mamma Ebba beslöt då att verandan skulle glasas in, mycket för

att göra den mera oberoende av väder. Hon tog kontakt med ett par snickare från Hållnäs som hon kände. De kom och rev hela rasket och byggde nytt på ett par veckor (sannolikt 1954-1955). Ungefär samtidigt byggdes vedboden till med ett isolerat rum som mamma Ebba kunde använda som vävkammare.

Mat och bensin handlades hos Erik Back som hade Hjortnäs handel och mjölken hämtades först hos Nises (närmaste granne på Hjortnässidan) och senare hos Linders (längst ner i byn mot Leksand). Grönsaker köptes hos Sunnanängs.

När boendet ordnats började umgänget för mina föräldrar med alla tidigare vänner som också anlät från olika håll, särskilt efter kriget. Det var Melins från Uppsala, Jonssons, Börjes och Melanders från Stockholm, Öqvists och Nordqvists och någon gång även Lundebergs från Gävle. Då deltog inga barn. Vi umgicks förstås också med Rönnblads som hjälpt oss till Sunnanäng. De bodde först i Annas födelsehus på Leksbodavägen och senare i ett nybygge vid stranden.

Werner Hjalms båt byggd av Napoleon Hölström i Klungsten i Hållnäs omkring 1937.
Webuch i Sjöan. En första Citroenmotor utan självstart var för liten, gick varm. Byttes mot en A-Ford med självstart.

Mitt fokus låg på sjö och båt. Pappa lät bygga en båt hos en båtbyggare i Hållnäs omkring 1937 och den forslades till Sunnanäng. Den fick namnet Webuch efter familjemedlemmarnas namninitialer. Till inriktningen mot sjö bidrog kemi-forskaren Lars Melander, en sommargäst som varje år hyrde in sig med sin

mamma på olika pensionat i byn och skaffade båt, sedermera gift med barn med samma nöjen. Han blev min pappas och min lekkamrat när det gällde sjöliv. Tillsammans gjorde vi många sjöturer i vackert väder och ibland i ruskväder, som längst till Orsa i norr och Gråda i Dalälven i söder och då hade även Anita kommit in i bilden.

Webuch var en stor och tung klinkbyggd båt från en byggare som var van vid Ålands hav. Den fick till att börja med en liten Citroenmotor med vevstart, men den gick varm och fick bytas ut till en Ford A-motor med elstart. Den fungerade normalt bra, men bilmotorer mår sällan bra av vattenbruk och det hände att mekaniker från Leksand anlätades. Om det inte var kondensatorn så var det kylningen eller batteriet. Men Webuch fick göra tjänst i många år, från 1937 till 1952 (med uppehåll under kriget pga bensinransonering). En gång på 30-talet på väg till Tällberg körde den på en sten så att hela skäddan lossnade och styrningen föll ur. Med Lars M i bakruffen för att vrida

rodret kunde vi ta oss hem ändå. Efter 1952 då den gått varm ohjälpligt var vi utan båt i sex år, innan jag köpte campingbåten Caravelle i Uppsala 1958 och forslade upp den till Siljan efter att ha gjort en utflykt fram och tillbaka från Fyrisån via Stockholm till Fejan utanför Norrtälje, där min färdkompis hade sin flickvän på läger.

Under krigsåren 1940-1945 låg Webuch upplagd i Fältviken (närmsta delen av Hjortviken) i ett båthus tillhörigt Anna Bolin. Det var spännande att sjösätta båten och se om den läckte mycket och om motorn gick att starta. Det verkar ha fungerat i alla fall och sen gick den tillräckligt bra för att kunna roa familjen och alla vänner som inte hade egen båt. I den umgängeskretsen var det bara Lars Melander som hade båt.

När båten väl börjat användas efter kriget byggdes ett båthus vid stranden på allmanningen. Nordqvists var från början emot bygget eftersom de ansåg sig äga marken som låg nedanför deras gård. Vid konsultation av byåldermannen Axel Linder visade det sig dock att marken var bysamfälld och byn tillät bygget. Det ledde dock till att Nordqvists erbjöds att delta i bygget för grannsämjans skull.

Tack vare att min syster Ulla använde sina premiepengar från skolan till att köpa en eka (1943?) fick vi möjlighet till sjöliv även under krigsåren. Ekan hade Ulla döpt till "Le Rêve". Den användes flitigt även senare men den blev till slut inte sjövärdig. Då köpte mamma Ebba en ny (1960-tal?) som användes flera år. Vi hade också av Lars Melander fått en stadig kanot som han inte

längre var intresserad av. Den användes av flera i familjen och jag kom på andra plats med den i kanotklassen i en regatta på 1940-talet i Hjortnäs (2 deltagare varav en tillhörde eliten). Kanoten övergick sedan i Forsmans ägo, där den fick sig en uppfräschning. Den ligger tydligen kvar i båthuset.

Jag sökte egentligen inte lekkamrater men genom föräldrarnas bekanta fick jag kontakt med flera jämnåriga. I 10-12-årsåldern gick jag på simskola i Orsandsbaden och där tog jag Simborgarmärket. Mina systrar och mamma cyklade varje onsdag upp till Holen i Tällberg för att delta i danslekar men jag avstod för det mesta. Tillsammans med den företagsamme bondsonen Ture Linder

framförde jag och några andra ett drama i deras loge. Sedan jag blivit scout i Uppsala kom jag att fara iväg på läger ett par år. Under några år i övre tonåren var jag stadigt tillsammans med ett par sommarkompisar i byn, Gudmar och Åke och i samband därmed också ett par tjejer Kerstin och Inger.

Senare hade jag jobb på Norsbro sågverk och deltog i skogskörslor runt om i trakten. I samma veva tog jag körkort på en bilskola i Leksand. När jag börjat studera juridik fick jag jobb som sommarnotarie på tingshuset i Leksand, och dit var det ju pendlingsavstånd med den Vespa som jag köpt för den premie jag fått för genomgången reservofficersutbildning.

Sedan jag tagit examen, gift mig med Anita, fått jobb som notarie i Leksand 1962 och senare blivit äganderättsutredare inom Lantmäteriet fortsatte vi att använda båthus och strand för våra fortsatta båtfärder med Caravelle. 12-hästarspentan som satt på från början byttes mot en 17 hk Evinrude. Sista året i Leksand 1974 köpte vi en Runnö 19 med Volvo B18 Amazonmotor och trimplan, som vi tog med till ostkusten när flytten gick till Gävle. Därmed får livet med anknytning till Albacken anses ha tagit slut, men återkomster då och då väcker varma känslor till liv.

Mina systrar Britta och Ulla tillbringade också sina somrar på Albacken under de år de var singlar, men även när de gift sig med Otto (1949) respektive Carl-Axel (1951?) såg de till att bo i byn, då som hyresgäster hos bybor. Brittas bodde hos Jerkhans i Sunnanäng och sedan hos Åkerströms på Näsbacken. Ullas, som ju båda hade haft arbeten i Leksand, hyrde också in sig i Sunnanäng, men köpte sedan en tomt vid majstången i Hjortnäs omkring 1960 (Hindersåkern). Dit flyttade de ett litet timmerhus från Lövstabrukstrakten, liknande det som pappa Werner på 1950-talet köpt och satt upp i Hållnäs i Konradslund (Brännvinsbron). Brittas delade ju sommaren med sina och Ottos föräldrar i Norrbo i Hälsingland.